

Jelena Jovanović
Niš
Srbija

PROSTITUCIJA U KRAGUJEVCU

PROSTITUTION IN KRAGUJEVAC

ABSTRACT This paper represents a concise account of an empirical research on prostitution in Kragujevac. Using the case-study method, street prostitution in Kragujevac was analyzed. Through the direct and indirect contact with the so-called „ladies of the night“, information on their social origin, economic and marital status, education, and employment was gathered, which further pointed to possible causes of turning to prostitution. The intention is, above all, to present prostitution in this region and on this example as part of the universal social phenomenon, i.e. problem, in other words, to construct a social profile of prostitution in Kragujevac through sociological means. Through interviews with young women who are involved in prostitution and an insight into the available documentation of the Police Department in Kragujevac, it is concluded that the adverse socio-economic situation influences turning to prostitution.

Key words: prostitution, types and forms of prostitution, case study method.

APSTRAKT Ovaj rad je sažeti prikaz empirijskog istraživanja prostitucije u Kragujevcu. Metodom studije slučaja analizirana je ulična prostitucija u Kragujevcu. Iz neposrednog i posrednog kontakta sa tzv. „noćnim damama“ dobijeni su podaci o njihovom socijalnom poreklu, ekonomskom, bračnom statusu, obrazovanju, zaposlenosti, što je ukazalo na moguće uzroke odavanja prostituciji. Težnja je, pre svega, bila da se prostitucija na ovom području i primeru predstavi kao deo univerzalnog društvenog fenomena, odnosno problema, da se, drugim rečima, sociološkim sredstvima izradi socijalni profil prostitucije u Kragujevcu. Razgovorom sa devojkama koje se bave prostitucijom i uvidom u dokumentaciju kojom raspolaže Policijska uprava u Kragujevcu, došli smo do zaključka da je nepovoljna društveno-ekonomska situacija uticala na odavanje prostituciji.

Ključne riječi: prostitucija, tipovi i oblici prostitucije, metod studije slučaja.

Uvodne napomene

Prostitucija je jedan od najstarijih oblika društvene patologije za koji se može reći da se pojavljuje sa nastankom tržišta, kada je ljudsko telo postalo roba među drugim robama i prodavalo se za radnu ili seksualnu eksploataciju.

Sve velike krize koje prati rast nezaposlenosti vode tome da se poveća ponuda plaćenih seksualnih usluga. U uslovima ekonomskog pada kada brzo raste nezaposlenost, jedan broj žena vidi izlaz u tome da se bavi prostitucijom. Kult potrošačkog društva veoma podstiče prostituciju, a posebno je zabrinjavajuće što se njome bave deca, đaci i studenti; prosečni uzrast početka bavljenja sada je između 14 i 18 godina. Dokle god postoji tržište na kome se prodaju različite vrste roba, pa i ljudsko telo, prostitucija dozvoljena ili zabranjena, klasična ili u prikrivenim vidovima, biće jedan od oblika socijalne patologije.

Iako je zakonom zabranjena u mnogim zemljama, pa i u Srbiji, ona se kao ilegalna aktivnost obavlja na ulici, u tajnim bordelima, kao elitna prostitucija, po stanovima i na drugim mestima. Kao trgovina belim robljem, jedan je od najunosnijih i najprofitabilnijih oblika crne ekonomije, pored šverca droge i oružja. Univerzalnog je karaktera što znači da se ona u klasičnim ili prikrivenim oblicima javlja u svim istorijskim epohama i u svim društvima, od najnerazvijenijih do najrazvijenijih (Videti: Enrikes, 1968: 56–170).

Pojam, oblici i tipovi prostitutki

Prostitucija je jedan od oblika devijantnog ponašanja žena, prisutan u različitim klasnim istorijskim periodima razvoja ljudskog društva. Definiše se kao seksualni odnos koji karakterišu plaćanje, obično u novcu, promiskuitet i emocionalna ravnodušnost. Prostitucija je, pre svega, pružanje seksualnih usluga drugim osobama koje mogu da budu različitog ili istog pola (Špadijer-Džinić, 1988: 83).

Postoje različite klasifikacije prostitucije i prostitutki. Najčešće se koristi ona koja se odnosi na karakter i stepen njene organizovanosti. Sa ovog staništa izdvajaju se dva najopštija tipa – neorganizovana i organizovana prostitucija. Najčešći oblik neorganizovane jeste ulična prostitucija. U najnižim slojevima ove grupe, mesto prostituisanja su ulica, park, napuštene kuće. Neki od oblika organizovane prostitucije jesu javne kuće, kuće za posredovanje i poslovne organizacije koje se bave nekom društveno priznatom delatnošću, koja prikriva organizovanje prostitucije.

Prema sadržaju i obliku, postoje dva osnovna tipa prostitucije – heteroseksualna (prostitucija žene sa muškarcem ili muškarca sa ženom) i ženska homoseksualna ili muška homoseksualna.

Polazeći od organizovanosti kao klasifikacijskog kriterijuma može se najpre govoriti o neorganizovanim prostitutkama (Milosavljević, 2003: 201). Ovoj grupi pripadaju: povremene ili periodične, šoferske ili drumske, radničke, turističke, ulične prostitutke.

Organizovane prostitutke predstavljaju drugi tip, kome pripadaju: hotelske ili barske, kongresne, klasične, korporacijske prostitutke, devojke za poslovnu pratnju, devojke na poziv (Milosavljević, 2003: 202).

Metod studije slučaja i prikaz rezultata istraživanja

Studija slučaja se često sprovodi u dugim vremenskim periodima i stoga nije moguće sve unapred predvideti i pripremiti. Štaviše, u ovakvoj vrsti istraživanja strogo se vodi računa da istraživač ne unosi previše svojih prethodnih zamisli i koncepata, već da više uči na samom terenu, dakle, iz događaja, ponašanja učesnika, okolnosti. Studija slučaja zasniva se na intezivnom praćenju jednog ili nekoliko slučajeva u prirodnom okruženju, odnosno u izvornom toku i kretanju i u stvarnom spletu unutrašnjih i spoljnih okolnosti. Izvori podataka

za studiju slučaja mogu biti: istraživačke beleške, intervjui sa učesnicima događaja ili članovima neke zajednice, razni dokumenti, arhivska građa, sekundarni podaci iz ranijih istraživanja ili iz statističkih i drugih sličnih izvora (Branković, 2008: 100–104).

Metodom studije slučaja izvršena je analiza fenomena prostitucije na području grada Kragujevca u periodu 2007–2009. godine. Registrovano je 13 devojaka i žena koje se bave prostitucijom u blizini sportske hale „Jezero“ i jezera „Bubanj“, kao i na deonici autoputa Kragujevac – Batočina. Glavni izvor podataka bila je Policijska uprava u Kragujevcu koja je omogućila pristup relevantnim podacima, i to razgovorom sa licima iz Sektora za prostituciju i uvidom u službenu evidenciju i određene statističke podatke sa kojima pomenuti sektor raspolaže. Iako prostitucija kod nas nije legalizovana, postoji registracija prostitutki, odnosno „lična karta“ koja je pružila uvid u polnu, starosnu, obrazovnu strukturu, kao i bračni status prostitutki.

Iako je na ovom području registrovano 13 prostitutki, u nastavku teksta biće prikazana analiza samo nekih slučajeva.

Slučaj 1. S. D. rođena je 1969. u Kraljevu. Prebivalište joj je u Kragujevcu i potiče iz porodice čiji su roditelji razvedeni i osnovnog su obrazovanja. Po obrazovanju je trgovac, bez stalnog zaposlenja i bez rešenog stambenog pitanja. Udata je, bez dece, a suprug lice sa srednjom školom, takođe nezaposlen. Po sopstvenom kazivanju, isključivi motiv za bavljenje prostitucijom joj je obezbeđivanje neophodnih sredstava za život. Radi uz znanje i odobrenje svog supruga ali ne i ostalih članova porodice. Klijente ne bira, radi samostalno i uglavnom nema bližih kontakata sa drugim prostitutkama. Svesna je svih negativnosti ovog posla, društvene osude, izolacije i kažnjivosti. Lično se zbog svega oseća poniženom i manje vrednom, zbog čega je i prekinula kontakte sa porodicom i prijateljima. Radi na manje prometnom mestima, izbegava kontakte sa poznatima. I pored činjenice da nosi periku žarko crvene boje, provokativnu garderobu pripijenu uz telo, visoke potpetice, napadno našminkana, često ostaje bez klijenata. Ostavlja utisak osobe koja se ovim poslom bavi iz krajnje nužde i koja želi da svemu tome što pre dođe kraj. Drogu ne koristi, dok cigarete i alkohol konzumira isključivo kada radi, kako bi bila na „nivou“. Po sopstvenom kazivanju, tokom bavljenja ovim poslom negativnih iskustava nije imala. Na pitanje da objasni uzrok nastanka ožiljka na levom obrazu, spušta glavu, krije pogled i spontano menja temu. Na sam pomen nasilja, unezvereno gleda levo-desno, što odaje utisak da joj je prošlost traumatična. Kategorički tvrdi da ne unosi emocije u posao i da sa klijentima želi da što manje komunicira. Vodi računa o svom zdravstvenom stanju, zbog čega u poslu uvek koristi zaštitu i redovno ide na lekarske preglede. Više puta je privođena, ali do sada nije krivično osuđivana. Plaši se da će joj bavljenje ovim poslom u budućnosti biti prepreka za pravilan i normalan razvoj i vaspitanje dece.

Slučaj 2. J. K. rođena je 1980. u Kragujevcu gde i živi. Roditelji su razvedeni i žive na Kosovu. Ima završenu srednju školu, nezaposlena je i neudata. Stambeno je nezbrinuta i prostitucijom se bavi da bi preživela. Klijente ne bira

niti u poslu ima bilo kakvih granica i ograničenja. Smeta joj što u gradu „nije na glasu“ pa joj je zbog toga i cena mala. Druži se isključivo sa „trottoarkama“, kako naziva svoje koleginice. Radi uglavnom u širem reonu hale „Jezero“, ali joj nije stran ni posao na auto-putu, železničkoj stanici i slično. Klijentima želi da se nametne svojom agresivnošću i slobodnim ponašanjem. Izuzetno upadljivo forsira prost i vulgaran način izražavanja jer, kako kaže, to njene klijente uzbuđuje. Imala je mnogo negativnih iskustava i to počev od onih da joj se nakon obavljenog posla ne plati, pa do toga da klijent fizički nasrne na nju i nanese joj teške telesne povrede. Za tačkasti ožiljak na grudima kaže da je posledica gašenja cigarete pijanog klijenta. Doktora ne posećuje niti u poslu koristi neku vrstu zaštite. Puši, pije a povremeno, kako kaže i „duva“. Naglašava da je to „kul“ i da klijentima to ne smeta. U posao ne unosi emocije, jer za to u njenom životu nema mesta. Stiče se utisak da vulgarnim ponašanjem i provokativnim odevanjem želi da ostavi utisak „noćne dame“ koja lagodno živi, mada je i te kako svesna realnosti koja je apsolutno suprotna. I pored činjenice da je više puta privođena, jednom čak i osuđena zbog bavljenja prostitucijom, ne razmišlja o promeni zanimanja. Planovi su joj usmereni na sutrašnji dan i iznos eventualne zarade. Sa porodicom ne kontaktira i nastoji da od svih poznanika i rodbine svoje zanimanje zadrži u tajnosti. Sada radi samostalno, mada je u jednom periodu imala podvođača koji je prisvajao celokupnu zaradu i davao joj simboličan iznos, koji je ona doživljavala kao milostinju neophodnu za puko preživljavanje. Inače, za pruženu uslugu naknadu prima u svakom obliku; u novcu i u vidu bilo koje vrste robe.

Slučaj 3. G. J. je rođena 1977. godine u Kragujevcu gde i živi. Potiče iz porodice čiji su roditelji u braku i osnovnog je obrazovanja. Nakon preležanog meningitisa u šestoj godini života, ima problema sa govorom zbog čega je nakon završenog osnovnog školovanja prekinula dalje školovanje. Neudata je, povremeno radi na pijaci. Prijatnog je izgleda, mirne i tihe naravi uz prisutno bojažljiv pogled. Kako sama navodi, prostitucijom je počela da se bavi kako bi doprinela inače veoma oskudnom kućnom budžetu, koji se većim delom troši na lekove za roditelje. Radi samostalno i povremeno samo kada nema novca i kada ga na drugi način ne može obezbediti. Za tu priliku je, po sopstvenom kazivanju, od nekih iskusnijih poznanica obezbedila „radno odelo“ u vidu cipela sa visokim potpeticama, čipkastih čarapa, mini suknje i dekoltirane bluže. Kaže da se inače u tome ne oseća prijatno ali da nema izbora. Svesna je svih loših strana ovog posla, stidi se sama sebe i želja joj je da niko njen ne sazna za bavljenje prostitucijom. Povremeno je u kontaktu sa nekim prostitutkama koje joj i pomažu u pronalaženju klijenata, koje bira sama, nastojeći da svoje usluge pruža na bezbednim i skrovitim mestima. Pošto sve ovo, kako kaže, doživljava kao „nužno zlo“ i kao nešto sa čime će stati čim se stalno zaposli, redovno kontroliše svoje zdravlje i obavezno koristi zaštitu, verujući da će jednog dana imati i svoju porodicu. Emocije ne unosi u posao, zbog čega joj klijenti često zameraju na ravnodušnosti. Iako lično nije imala loših iskustava, uglavnom iz priča svojih kolegenica misli da žene, baveći se ovim poslom u najvećem broju slučajeva

prolaze kroz pakao. Drogu, alkohol i cigarete ne koristi i smatra ih porokom i luksuzom koji sebi niti može niti želi da priušti. Odaje utisak osobe kojoj, zbog smetnji u govoru, nedostaje samopouzdanje i koja ovu svoju dopunsku delatnost doživljava kao breme koje je i te kako opterećuje, s tim što nema dovoljno ni snage ni odlučnosti da ga se reši.

Slučaj 4. R. S. je rođena 1979. godine u Aranđelovcu i potiče iz siromašne porodice čiji roditelji žive na selu. Razvedena je, i sa detetom, kao podstanar, živi u Kragujevcu. Završila je srednju birotehničku školu, sa povremenim zaposlenjem van svoje struke. Prostitucijom je počela da se bavi po dolasku u Kragujevac, jer povremenim radom na pijaci nije mogla da obezbedi dovoljno novca za sebe i dete. Apsolutno je svesna kakvim se poslom bavi i jedina joj je želja da nađe stalan posao i sa ovom, kako kaže, sramotom prekine. U početku se ovim poslom bavila samostalno i to uglavnom vikendom. Međutim, kako joj se dete pre pet godina razbolelo i kako joj je potreba za novcem postala sve veća, prihvatila je ponudu lokalnog makroa da radi za njega. Od tada sa njim i živi. Sada radi povremeno i to samo sa visokom klijentelom koju joj on obezbeđuje. Sa klijentima je i ranije imala svakojakih problema i to počev od neplaćanja za pruženu uslugu, do maltretiranja druge vrste. Sada takvih problema nema, s obzirom da joj klijente bira gazda, tako da je sve pod njegovom kontrolom. On ugovara cenu i brine se o naplati. Sa druge strane, zadovoljna je količinom novca koju joj on daje jer je to sasvim dovoljno za njene potrebe i potrebe njenog deteta. Cigarete, alkohol i drogu ne koristi. Sa drugim prostitutkama nije u kontaktu i sebe vidi u malo boljem položaju od njih, zato što ima punu zaštitu i što nije u situaciji da se ovim poslom bavi na javnim mestima, gde bi bila izložena stalnom policijskom progonu. Radi, kako je već rekla, sa visokom klijentelom i usluge im pruža u hotelskim apartmanima koje za tu namenu rezerviše njen gazda. Vodi računa o svom zdravlju i redovno ide na lekarske preglede. Nije razmišljala o emocijama na poslu mada ih i ne isključuje. Odaje utisak osobe koja nema snage da se suoči sa realnim životnim problemima i pokušava da ih reši na društveno prihvatljiv način. Nasuprot tome, sve ono što čini loše i čega je svesna, pokušava da objasni na način da je to njoj nametnuto i da ona naprosto za to nije kriva.

Slučaj 5. Ispitanica K. N. je rođena u Kragujevcu gde i živi. Po obrazovanju je trgovac i nezaposlena. Potiče iz porodice čiji su roditelji srednjeg obrazovanja i u braku su, ali sa njima ne živi nekoliko godina unazad. Neudata je i bez dece. Prostitucijom je počela da se bavi jer je želela da sebi priušti nešto više od golog preživljavanja. U početku je radila na visokom nivou i to za glavnog makroa u gradu. On joj je birao klijente, usluge je pružala u iznajmljenom stanu, i bila je apsolutno zadovoljna poslom. Po sopstvenom kazivanju, sve se promenilo kada joj je nakon saobraćajne nesreće noga smrskana, što je ostavilo posledice na njen hod. Od tada radi samostalno ne birajući klijente ni usluge. Zarađuje koliko da preživi. Uglavnom je na manje prometnim mestima u gradu. Nema loših iskustava sa klijentima. Prostituciju na visokom nivou smatra ženskom privilegijom jer je tada često unosila i emocije, dok ovu sad kojom se ona

bavi, smatra nužnim zlom. I po ponašanju i po ličnom izgledu, prilično je neuredna i zapuštene frizure, ostavlja utisak osobe koja je dotakla dno života ili mu je svakako blizu. Ne koristi ni drogu ni alkohol ali je aktivan pušač. Ranije je vodila računa o svom zdravlju i redovno posećivala lekara, a sada to skoro da ne čini. U poslednje vreme često je imala problema sa policijom, ali je kako kaže uspevala da izbegne kažnjavanje. Vrlo odsečno tvrdi da bi ovim poslom prestala da se bavi istog trena kada bi pronašla stalni posao, mada se tome nimalo ne nada.

Zaključak

Prostitucija kao oblik devijantnog ponašanja u Kragujevcu i Srbiji uopšte se ispoljava u ilegalnim i prikrivenim oblicima. I pored činjenice da je u pitanju „ilegalna aktivnost“, prostitutke se često mogu videti i na javnim mestima gde je velika frekvencija ljudi, kao što su autobuske i železničke stanice, veliki sportski i drugi objekti, hale, sajmišta. Kao „noćne dame“, kako ih klijentela zove, prepoznatljive su po svom upadljivom izgledu koji se karakteriše jakom šminkom, izazovnim odevanjem. Iako se na „poslu“ mogu videti u jutarnjim satima, ipak najčešće vreme njihove aktivnosti je veče i noć. Usluge pružaju, uglavnom, na način i mesto koje odredi klijent. Svoje usluge naplaćuju, ali nije retkost da neki klijenti upotrebom fizičke sile, seksualne usluge prostitutki ne plate.

Izbor teme je rezultat stava istraživača da živimo u civilizaciji u kojoj je sve izneto na tržište, i sve je na prodaju, pa čak i ljudsko telo i dostojanstvo. U istraživanju prostitucije u Kragujevcu dominirala su, pre svega, pitanja koje devojke završavaju u rukama makro: sa višim ili nižim obrazovanjem, mlađe ili starije, iz seoskih sredina ili iz gradova, zaposlene ili nezaposlene, i drugo.

Na području grada Kragujevca registrovano je 13 devojaka i žena koje se bave prostitucijom u blizini sportske hale „Jezero“ i jezera „Bubanj“, kao i na deonici autoputa Kragujevac – Batočina. Na osnovu izvršene analize podataka, može se uočiti da su žene koje se bave prostitucijom starosne strukture od 21–47 godina, s tim što su se neke od njih upustile u prostituciju kao maloletnice. Većina prostitutki su migranti, dolaze iz manjih gradova u veće urbane centre u kojima postoji veća „potražnja na tržištu“. Analizirani su neki od činilaca koji su u posmatranim slučajevima uticali na opredeljenje za bavljenje prostitucijom; nepovoljna finansijska situacija, nizak društveni položaj, loši uslovi života. Dominantan razlog je bio težak ekonomski položaj, materijalna ugroženost.

Kao vid seksualne devijacije, prostitucija je jedan od oblika socijalnih i medicinskih problema (povećan broj polno-prenosivih bolesti, povećan broj ilegalnih abortusa, povećan broj mrtvo-rođene dece i živo-rođene sa mentalnim ili fizičkim deformitetima, kao i trgovina ženama i generalizovano nasilje). Prostitucija se ne može iskoreniti, ali se, odgovarajućom pravnom regulativom, aktivnijom ulogom države i drugih nedržavnih institucija, može držati pod kontrolom, kako sa zdravstvenog tako i sa pravno-kriminološkog aspekta.

L i t e r a t u r a

Branković, S. (2008), *Kurs posmatranje i merenje*, Beograd.

Enrikes, F. (1968), *Istorija prostitucije I*, Zagreb: Epoha.

Milosavljević, M. (2003), *Devijacije i društvo*, Beograd: Izdavačka kuća Draganić.

Špadijer-Džinić, J. (1988), *Socijalna patologija*, Beograd: Zavod za udžbenike i nastavna sredstva.